

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Lucie H r o n e -
š o v é "Pražská graffiti subkultura - vývoj a souvislosti"

/Praha 2006, EÚ FF, Disertační práce, 29 fotografií v textu, 18
fotografií v příloze práce/

Autorka, zaměřením urbánní etnoložka, si zvolila za předmět svého zkoumání pražskou graffiti subkulturu, tedy téma nepříliš odborně zpracované, nicméně ožehavé, vzbuzující ostré diskuze. Graffiti - tyto pro většinu obyvatel měst nesrozumitelné a veřejné prostory hyzdící malby a nápisy znepokojují tu více, tu méně snad každého, kdo stojí vně komunity tvůrců. Z hlediska tvůrců nejde v žádném případě o ničení, ale o způsob, jak si osvojit dosud cizí prostor.

Vhled a snad i pochopení neznámého světa writerů umožňuje autorka předkládanou disertační prací, dobře zpracovanou jak po stránce obsahové, tak i formální. Ta je založena v převážné míře na výsledcích šestiletého terénního výzkumu, uskutečňovaného formou zúčastněného pozorování a volných rozhovorů s writery, na studiu odborné literatury, novinových článků a elektronických zdrojů. Autorka vcelku oprávněně poukazuje na počáteční obtíže spojené se získáváním informací v terénu.

Původní záměr práce, t.j. zkoumat subkulturu graffiti v rámci celé republiky, autorka záhy opustila a soustředila se především na pražskou graffiti komunitu. Práce zahrnuje období mezi léty 1990-2006.

Disertační práce Mgr. Lucie Hronešové je rozčleněna do osmi obsahově vyvážených kapitol. Každá kapitola rozvíjí akcentované otázky kapitoly předchozí tak, že jednotlivé části práce jsou logicky provázány a tvoří nedílný celek. Ústřední část práce tvoří kapitoly 5 a 6, "Vývoj pražské subkultury graffiti"/53-105/ a "Graffiti subkultura z hlediska výtvarné stránky"/106-146/, kapitoly 2, 3 a 4, nazvané "Slang"/11-22/, "Moderní graffiti - uvedení do problému"/23-37/ a "Moderní graffiti v původním sociokulturním kontextu"/38-52/, uvozují zkoumanou problematiku z hlediska komunikačního prostředku writerů, z hlediska pojmoslovní základní charakteristiky tvorby moderního graffiti a rovněž z hlediska místa i sociálního prostředí jeho vzniku /New York/, právě tak jako pravidel tvorby. Kapitoly 7 a 8, "Vztah graffiti a umění"/147-168/ a "Funkce moderního graffiti"/169-184/, obsahují jednak autorčino určení společných rysů graffiti a umění i možností jeho uplatnění v umění, jednak zjištění funkcí subkultury graffiti pro určitou skupinu adolescentů.

Vzhledem k tomu, že problematika graffiti je nesnadno pochopitelná bez znalosti slangu /komunikačního prostředku writerů/, začíná ho autorka hned na začátek práce. Zde rozlišuje dvě základní roviny. První z nich tvoří anglické výrazy ze slangové americké angličtiny, přejímané zároveň s ostatními informacemi o graffiti a jeho subkultuře, druhou pak slang, mající zdroj v hovorové češtině nebo jiném slangu. Kapitulu uzavírá slangový slovník

Autorka vychází z existence "graffiti" jako prastaré aktivity vykazující kritický, hodnotící či jinak motivovaný obsah. Z tohoto hlediska tak představuje komunikační prostředek svého druhu. Kořeny novodobého graffiti spatřuje autorka ve specifickém prostředí ghet některých amerických měst v 70. letech minulého století, tedy v odloučenosti života některých vrstev a minorit a z toho plynoucího nedostatku komunikace s ostatními společenskými vrstvami ve společnosti na straně jedné a snahou jednotlivce o sebeprosazení na straně druhé.

V teoretické části práce nazvané "Moderní graffiti - uvedení do problému", kterou autorka předřazuje vlastnímu jádru práce, dospívá k obecné charakteristice tvorby moderního graffiti určením, že základem výtvarného sdělení je forma /tvar/, obsahem pak značka /jméno- pseudonym autora/ a hlavním principem tvorby je vzájemná soutěž tvůrců. Tato tvorba je pro zkoumání nesnadno uchopitelná už proto, že v sobě obsahuje mezní /rozporné/ hodnoty. Tvorbu i ničení, anonymitu /vůči většinové společnosti/ i proslulost /ve skupině/ a kvantitu, mající potenciál přerůst v kvalitu.

V ústřední kapitole práce "Vývoj pražské subkultury graffiti" sleduje autorka chronologickou časovou linii 15 let, během níž se graffiti "scéna" proměňovala a získávala tak svá specifika. Vyzdvihuje zásadní podíl médií /televize, internetu, časopisů/ a modních hudebních proudů /rapu, hip-hopu/ na šíření graffiti.

Zkoumá v rámci jednotlivých časových období vývoj a proměny vztahů jak uvnitř, tak i vně skupiny /skupin/ adolescentů- writerů, od rovnostářských po hierarchizované, vývoj a proměny rituálů, institucí /formálních- soutěže, neformálních- srazy na Muzeu, hip-hopové večery v klubu 007/ dále norem chování a jednání /tolerované krádeže, vymezování teritorií/, postojů /vzdor, revolta/, slangu, pravidel komunikace, ale i ostatních atributů charakterizujících skupinu /vědomí sounáležitosti, identity a pod./ . Specifika jednotlivých období /změny ve vnitřních i vnějších vztazích skupiny writerů, používané výtvarné prostředky/ se pak bezprostředně odrážejí ve výtvarné produkci- graffiti.

Na základě autorčiných solidních znalostí sociokulturních souvislostí tvorby i výsledné výtvarné produkce writerů analyzuje tvorbu, na níž nahlíží prostřednictvím jejích tvůrců. Toto hledisko považuje za naprosto zásadní, jednak proto, že ovlivňuje vztahy a potažmo i hierarchii ve skupině writerů, jednak proto, že neexistují obecná kritéria pro tuto tvorbu. Kritéria, a to i estetická, si tvůrci stanovují sami. Jsou tedy tvůrci i kritiky zároveň.

V následující části kapitoly "Graffiti subkultura z hlediska výtvarné stránky" autorka interpretuje, pro běžného diváka odlehlou, obecnou problematiku graffiti i po stránce formální. Postupuje od jednoduchého ke složitějším, od podoby písma /formátů graffiti/, přes styly písma, k dekorativním prvkům zvyšujícím náboj a dynamiku výtvarného projevu, ke způsobům a technikám provedení, výtvarným prostředkům a nástrojům. Akcentuje zdroje inspirace s poukazem, že tím nejdůležitějším vkladem je vždy invence autora.

Tato část zahrnuje nejen obecný výtvarný vývoj graffiti, ale i jeho specifickou pražskou podobu. Vývoj českého moderního graffiti se ubíral od obrazu k písmu, tedy spíše opačným směrem než mířil obecný vývoj. Autorka analyzuje příčiny tohoto směru vývoje a následně charakterizuje jeho jednotlivé fáze. Vývoj výtvarného názoru pak dokumentuje obrázky v textu.

Výtvarný potenciál graffiti přiměl autorku v kapitole "Vztah umění a graffiti" ke komparaci tohoto jevu s ostatními, obecně uznávanými kategoriemi umění, s uměním lidovým, elitním a užitým. Z těchto vyznívá jako nejzajímavější a svým způsobem i inspirativní vztah graffiti a lidového umění. Při úvahách nad společnými rysy obou jevů vychází autorka z premisy, že lidovost tvorby je obecným principem, pramenícím z lidské tvořivosti a není tudíž spjat s určitým stupněm sociokulturního vývoje, ani s určitým historickým obdobím. Tím nachází pro oba jevy "společného jmenovatele" a zároveň obchází potřebu vymezit pojem lid, který je historickou kategorií a jehož určení je problematické. Komparací autorka zjišťuje, že oba jevy vykazují řadu společných rysů a to jak vnitřních /mimoestetickou funkci, anonymitu autora, kolektivnost/, tak i vnějších /znakovost, expresivnost, konturu jako výrazový prostředek/. Autorka si je zároveň vědoma i rozdílností obou jevů. Nicméně analogie je tu zřejmá.

Graffiti jsou, jak autorka prokázala, vedle ostrých výhrad, přiznávány i hodnoty umělecké /autentičnost výpovědi, osobitost výrazu/. Graffiti se rovněž stává základnou, z níž vycházejí mladí umělci, kteří svou tvorbou v různé míře navazují na své writerské začátky a obohacují tento jev o nové, tentokrát umělecké parametry.

Rovněž v oblasti užitého umění nachází graffiti své hojně uplatnění /v reklamě, na obalech hudebních nosičů, na oděvech/. Obzvláště zde nalézají i bývalí writeři, kteří tak zúročují své výtvarné zkušenosti. Ukazuje se, že i tak zatracovaný výtvarný projev může dojít uplatnění.

V závěrečné části "Funkce moderního graffiti" autorka vymezuje subkulturu graffiti jako soubor zvláštních hodnot, odlišných norem a vzorců chování i životního stylu, jejíž tvůrkyní a zároveň nositelkou je specifická skupina /subskupina/ adolescentů-writerů. Subkultura graffiti poskytuje, jak vyplývá z výsledků autorčina výzkumu, svým nositelům zázemí pro tvůrčí činnost, především však sociální útočiště v době zrání osobnosti a hledání identity, zároveň jim umožňuje uskutečňovat očekávané aktivity, jimiž jsou prokazování zdatnosti, bojovnosti, projevování vzdoru, agresivity, ale i soutěžení a j., které uspokojují potřeby pubescentů mužského pohlaví a odpovídají maskulinnímu typu chování.

Subkultura tak plní řadu nezastupitelných rolí, důležitých pro skupinu /sociální, psychologickou, integrační, identifikační, komunikační aj./. A právě kumulace funkcí, polyfunkčnost, činí subkulturu graffiti přitažlivou pro určité jedince.

Předkládaná disertační práce Mgr. Lucie Hronešové, postavená převážně na terénním výzkumu, je ve svých dílčích částech analytická, ve svém celku pak syntetizuje zkoumanou problematiku. Práce je dobře koncipovaná, zdařile vyvážená a stylisticky zvládnutá. Text je prokládán autentickými výpověďmi sprejerů, mnohdy velmi pepnými, ale v každém případě vhodně oživujícími odborný text.

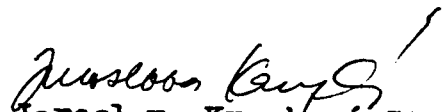
Práce nejenže úspěšně zpracovává zvolenou tematiku, nabízí rozmanité přístupy řešení, jimiž překlenuje hranice oborů, ale přináší nová fakta a nabízí nová východiska.

Práce má ale i drobné nedostatky. V úvodu práce postrádám podrobnější analýzu dosavadního stavu bádání /kritiku literatury/, v seznamu literatury pak chybí paginace u článků publikovaných ve

sbornících.

Přes výtky považuji práci Lucie Hronešové za velmi dobrou a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 10.5.2006

PhDr. Jaroslava Krupková, CSc.